

Släpp greppet

Partiföreträdare som talar om betydelsen av oberoende medier vägrar att släppa kontrollen över public service.

Nils Funcke menar att systemet i dag är riggat för påverkan.

SD har fått välförtjänt med ris för försöket att kalla SVT-chefer till kulturutskottet och utspelet om att införa möjlighet att straffa enskilda public service-journalister. Men efter de förutsägbara fördömandena har tanken stannat.

Kanske borde SD också få en liten ros för att deras oblyghet tydliggör hur bräckligt public service-företagens oberoende är? Och hur regleringen av de statsfinansierade bolagen även undergräver de kommersiella etermedierna, dagspressen och tidskrifternas ställning.

Yttrandefrihetsgrundlagen öppnar för att det får ställas särskilda villkor för etermedierna. Det sker i form av sändningstillstånd som regeringen utfärdar för public service och Myndigheten för press, radio och tv för TV4 och andra som sänder tv/radio i marknätet. För public service sker det även i medelsvillkoren. Villkoren handlar om allt från organisationsfrågor till krav på opartiskhet, saklighet, genmälesrätt och den töljbara formuleringen att ta hänsyn till tv och radions "särskilda genomslagskraft".

Det finns inget i grundlagen som hindrar regeringen att ändra villkoren även under löpande tillståndperiod. Löftet att inga ändringar ska göras utan företagens samtycke saknar ett starkt lagreglerat skydd. Det är närmast att se som en chimär, ett flyktigt handslag som framtida regeringar sorglöst kan ignorera. Därtill kommer att de femåriga medelsvillkoren mer kan ses som en ram eftersom riksdagen årligen ska besluta om anslagen.

Den av regeringen styrda och utsedda Granskningsnämnden ska tillse att programföretagen följer villkoren. Dessvärre bidrar journalister och publicister till att legitimera denna statliga tillsyn genom att låta sig utses till ledamöter.

Sammantaget är det ett förstaten heltäckande och flexibelt system som kan anpassas till den sittande regeringens önskemål och behov.

I augusti lämnar kommittén, som har i uppdrag att se om public service-företagens oberoende borde stärkas i grundlagen, sitt betänkande. Här öppnades ett tillfälle att avskaffa villkor på sändningarnas innehåll och vingklippa Granskningsnämnden. Men i kommitténs interna promemorior ifrågasätts inte Granskningsnämndens existens. De änd-

MAKTHUNGRIGA. Jimmie Åkesson (SD) och kulturminister Amanda Lind (MP).

Foto: ANDERS WIKLUND/TT, EVA TEDESJÖ/TT

ringar som diskuteras är försumbara.

Det bidde inte ens en tummetott men väl en tumskruv.

I över tio års tid har etermedierna satser massivt på att etablera sina webbplatser. Ofta är det ett unikt material som inte offentliggjorts i de ordinarie sändningarna eller tryckta medier.

Webbpubliceringarna har kunnat prövas enligt bestämmelserna i yttrandefrihetsgrundlagarna. Public service och TV4 har där kunnat utnyttja yttrandefriheten på samma villkor som dagspressen.

Enligt kommittén är det "otillfredsställande" att det inte kan ställas innehållskrav även på public service-företagens webbpubliceringar. I en promemoria beskrivs internetpubliceringarna som i

det närmaste oregrerade och lakoniskt förklaras att utan innehållskrav riskeras legitimiteten för hela verksamheten och allmänhetens förtroende för den.

Att verksamheten måste vara reglerad är en falsk utgångspunkt. Legitimitet och förtroende får en medieverksamhet hos läsare och tittare genom att bedriva en seriös och oberoende journalistik – inte att innehållet står under statlig kontroll.

Promemorian har mer karaktären av en ståndpunktsdeklaration än en utredning. Istället för tydliga och utförliga motiveringar påstås med juristernas ver-

saler att "allt talar med styrka för" en enhetlig, teknikneutral, bedömning av hela verksamheten. Varför? Olika reglering för olika medieverksamheter är inget nytt eller ens ovanligt.

Det är en vilseledande beskrivning att webbpubliceringarna skulle vara "i det närmaste oregrerad". Medier-nas internetpubliceringar faller in under yttrandefrihetsgrundlagarna som anger ramarna för det fria ordet. Därtill kommer att enskilda som anser sig utsatta för en publicitetsskada i tv och radio sedan årsskiftet kan få sin sak prövad inom det nya vidgade självreglerande medieetiska systemet.

Sverigedemokraternas agerande utgör inte något principgenombrott, som **Mats Svegfors** hävdade, och det handlar inte enbart och kanske inte ens främst om burdusa Sverigedemokrater utan om ett systemfel. Där partiföreträdare som ständigt talar om betydelsen av oberoende medier vägrar att släppa kontrollen.

Den är naiv som inte inser att även demokratiskt sinnade regeringar i trängda lägen kommer att diktera eller mer subtilt styra vad som ska nå allmänheten och vad som ska förtigas. Den svenska historien är kantad av exem-

pel. Under andra världskriget dirigerades TT och radion i detalj från utrikesdepartementet. Så är det tänkt att fungera även i en framtida krissituation. Public service-bolagen ska "lyda direkt under regeringen" om beredskapen höjs beroende på krigsfara eller krig i Sveriges närhet om regeringen anser att det finns "särskilda behov".

Under kriget lät sig utgivare och ägare till tidningar som DN, SvD, Arbetet och GP inordnas i den av regeringen anbefallda andliga neutraliteten och var ledamöter i den tidens tillsynsmyndighet, Pressnämnden. De utgivare och författare som följde sitt samvete drabbades av distributionsförbud, konfiskeringar utan rättegång, övervakning med brevöppning och telefonavlyssning, offentliga fördömanden, åsiktsregistrering, åtal och även fängelse.

Det finns även exempel från nutid på ingrepp av utrikes- och säkerhetspolitiska skäl. Sverigedemokraterna borde minnas hur utrikesdepartementet 2006 släckte deras tidnings webbplats.

Även en av världens äldsta och starkaste konstitutionella reglering av yttrandefriheten i tryckfrihetsförordningen innehåller och tillförs ständigt nya bestämmelser som kan användas för att begränsa den fria åsiktsbildningen. Extra tydligt är det när det gäller etermedierna och då i synnerhet public service-bolagen.

Det ligger i den samlade fria journalistikens och publicistikens intresse att den skisserade ändringen i yttrandefrihetsgrundlagen inte genomförs. Att staten ska kunna ställa innehållskrav även på internetpubliceringarna för public service och TV4 berövar dem ett fönster av frihet den dag statsmakterna drar åt tumskruvorna för att tillgodose utländska makter eller nya majoriteters önskemål.

Redan i dag utövar Granskningsnämnden viss tillsyn över dagspressens tv-sändningar. Det ligger i farans riktning att denna tillsyn kommer att utökas med ändringen i yttrandefrihetsgrundlagen. Gränsen tunnans också ut till att även tidningar med statsstöd ska kunna granskas. En statlig etikprovning har införts av de medier som får del av det nya mediestödet.

Att staten i egenskap av ägare till public service-företagen anger de ekonomiska ramarna är ofrånkomligt. Bolagens publicistiska ledare, styrelser och ägarstiftelsen har ett ansvar för att de statligt finansierade verksamheterna inte undergräver övriga mediers möjligheter att finansiera sin publicistik. Men det är något helt annat än att sätta nya tumskravar på SVT, SR, UR, och TV4 vad gäller innehållet.

Nils Funcke.

Nils Funcke

kulturen@expressen.se
Nils Funcke är journalist och yttrandefrihetsexpert.